

V listinah se grad omenja l.1647 , ko ga je kupil dr. Hermann Horst, rektor jezuitskega kolegija v Grazu. Pred njim ^{ga} je imel Johann von Moscon. Pozneje je bil grad priključen graščini Gairach, grad pa so dali v najem kmetom.

Ign.Orožen: Das Bisthum und die Diözese Lavant, 4 del, l.188
str. 265-266.

V bližni župne cerkve stoji grajščina Velika Breza (Birkenstein), katera pa že zelo razpadla. Ljudska pravljica pravi, da so imeli to grajščino gosp. Birkensteini. Ko pa so ti izumrli, je grad prišel v roke Jurkloštru. Grad je služil menihom za majerijo. Proti koncu 15. stol. je pa radi luteranstva Jurklošter zelo propadel. Zato je nadvojvoda Ernest l. 1591. podaril ta samostan z vsemi posestvi vred jezuitom v Gradcu. Tako je postal grad Breza last Jezuitov. Potem, ko so ta red razpustili, postal je grad državna last. Par desetletij stanujejo v gradu kmetje, ker spada k hiši tudi nekaj posestva.

Fr. Malgaj: Cerkevica sv. Florjana.

ČZN. XV. 1919. str. 163.

Tu bil postavljen vikariat l.1755.(listina o tem str.239 -245.)

Že od davnih dni je stala tu c., ki je poleg gl.oltarja sv. Ruperta imela še str. oltarja sv. Egidija in desno in levo sv. Pavla. Na zadnjem je bil napis: " Anno Domini 1677 hat mit xlii Kirchen mit einer beihilff Verona Witizin und des Edl und Hochgelehrten Herrn Johannes Winkler dise bede Alt machen lassen."

Ladja c. je tekom časa postala tako slaba, da so jo podrli in napredili na ladjo, l.1727, kot pravi kronogram na slavoloku: Magno Deo sacra haec sacra exornata sunt pla stipe.

Oltar sv. Pavla so spremenili v Marijin oltar.

L.1842 so prizidali na juž.strani cerkve novo zarkistijo, l.1843 prižnico, je bila dosedaj postavljena v ladji, so jo prenesli k slavoloku na mesto kjer je stal Marijin oltar. L.1844 so naredili nov oltar Immaculatae ob. steni, kjer je stala preje prižnica.

L.1867 nanovo predelali gl.oltar in prižnico. Prezbitერიj pa je tega leta al fresco poslikal Tomaž Fantoni.

L.1868 so restavrirali zunanjščino c.

Cerkev je imela, še predno je postala vikariat troje majhnih zvonov. Pozneje so nabavili troje novih zvonov in sicer: srednji l.1757 iz livarne Kaspar Balthasarja Schneiderja iz Celja, majhni l.1776 in veliki l.1777, oba iz delavnice Franca Kaiserja iz Celja. Ko je majhni zvon počil je c. dobila l.1870 nov zvon iz delavnice Ignaz Hilzer na Dunaju.

Okrog c. je bilo pokopališče, obdano z obzidjem, ki so ga l.1828 opustili župnijske matrike od l.1753 dalje.

Ign.Orožen: Das Bisthum und Diözese Lavant, 4.del., l.1881, str.239 -247,265.

Ž.c.sv. Ruperta se omenja v vizit.poročilu l.1545 kot podružnica ž.c.v Laškem in l.1621 v vizit.poročilu.

mahtar

Ign.Orožen: Das Bisthum und die Diözese Lavant, 4.del.

(Sv. Rupert nad Lahomnico), fara posvečena sv. Rupertu.

Pravilno orientirana cerkev stoji na hribu v n.v. 575 m.

Viri in literatura: Farna kronika: Ign. Orožen: Bistum und Diözese Lavant IV., Dekanat Tüffer, Maribor 1881; Gajšnik: Topografija, rokopis iz l. 1747;

Cerkev sestavljajo: pravokotna ladja, nekoliko ožji in višji $3/8$ zaključeni prezbitერიj, kateremu je na jugu dozidana pritlična zakristija, na severu pa prizmatičen zvonik. Gradnja je kamenita, ometana ter grobo obrzgana. Strehe enotna škrljeva, zakristije sedlasta opečna, zvonika oktogonálna piramidasta, škrljeva. Vse strehe so zelo strme.

Zunanjščina: Cerkev je brez zidcev in členitev, napušč je konkaven. Fasada ima pp portal, 2 okni pp in okroglo strešno lino. V položnicah ima ladja 2 pp okni z ostentjem in pp portal s profilirano preklado. Zvonik ima pp portal v zapadni steni, 2 pp linici v severni in 2 v vzhodni steni. Piforne so ppk. Fabion je raven, konkaven, s paličastim profilom, nad njim tvorijo stene trikotna čela, v katerem enem je urno kazališče. Zanimivo je, da je zvonik tako nizek, da gledajo njegove zvonove line na podstrešje. Prezbitერიj ima pp okni v obeh podolžnicah in okroglo lino v zaključnici. Zakristija ima pp portal s pazduhama in letnico 1842 ter pp okno v vzhodni, 2 pp okni v južni in pp okno v zapadni steni. Na zunanjščini je vžidan preprost slovenski nagrobnik Friderika barona Gall von Gallensteina (1843 -1856). Cervena zunanjščina je bila obnovljena l. 1868 in 1957.

Notranjščina: ~~Fazk~~ Tlak je šamoten, zidana pevska empóra počiva na 2 toskansk^{ih}

stebrih in 2 križnih obokih. Desno vodijo nanjopolžaste stopnice. Empora je trapezasto razvita v prostor ter naknadno močno podaljšana v ladjo. Spredaj ima napis: Kor podaljšan l. 1930.

Ladjini steni členijo 4 pari pilastrov s popolnim ogredjem, pokriva pa jo banja. Plavolok je ppk. Prezbiterij členijo 4 pari pilastrov, obteka pa polno ogredje ter pokriva banja s tristranim zaključkom. Prezbiterij je poslikal T. Fantoni l. 1867, ladjo pa Marko Vipotnik l. 1905. To je dekorativno figuralna slikarija, ki pa je že precej pokvarjena. Na levo vodi pp vhod v zvonico, ki ima opečen tla in raven strop; na desno pa pp portal v zakristijo s podom in banjo z 2 paroma sopsvodnic.

Oprava: Glavni oltar je velik ter ima ločeno menzo s tabernakljem iz l. 1875. od nastavka, v katerega je spodaj vkomponirana spovednica. Nastavek nosita 2 para mogočnih stebrov s kosoma popolnega ogredja. Atika s slopoma in volutama je reducirana na obliko čela. V osrednji ppk niši je Gschielov sv. Rupert iz l. 1867., ob strani Peter in Pavel, ki stojita na obhodnih lokih., nad njima pa visita ppk opl. sliki obeh Src iz l. 1844. V atiki je sv. Trojica s svetom v rokah v glorijah žarkov, oblakov in angelov. Oltar je izdelan l. pol. 19. stol., tabernakelj pa iz l. 1875. Obnovljen je bil l. 1867. Oltarja ob ladjiskih stenah sta pendants. Izvedena sta v baročni tradiciji. Oni, posvečen Jožefu je iz l. 1847. (Jožefov kip iz l. 1912, kipa Izidorja in Tomaža pa sta iz l. 1847), drugi posvečen ŽMB je ~~iz~~ Goetzlov iz l. 1844, kipi pa so iz l. 1912.

Prižnica je običajnega baročnega koncepta. Ograjo jo krasita 2, baldahin pa še 2 evangelista, med katerima so Mozesove table, nošene od 2 angelčkov. Prav na vrhu je kip Dobrega pastirja. Sicer jo krasijo rokaj in cvetni obseji. Na notranji strani ima napis: J. L. 1867 (Joachim Lindenmaier, graški slikar

in pozlater, ki je omenjenega leta obnovil veliki oltar in prižnico. Prižnica je izdelana v baročni tradiciji, a je iz l. 1843. Verjetno je, da je bila takrat le popolnoma predelana. Orglje so tridelnega baročnega koncepta. Okrašene so z rokajem, na srednjem delu z veliko školjko, na vrhu jih krasi 2 vazi z obešenimi girlandami, so poznobaročni izdelek s cofastimi elementi iz zadnje četrtine 18. stol. L. 1905. so bile sem prenešene iz Vojnika. Križev pot je starejša kopija iz l. 1860 po Fürichu.

Krstilnik s toskanskim stebrom in piščalastim bazenom je iz ca. 1755, ko je sv. Rupert postal fara.

Spovednice so iz l. 1845., cerkvene vratnice pa deloma še iz 18. stol. Večja zakristijska kradenca je poznobaročni oblik s klasicističnim okvjem ter iz l. 1842. Isto velja za klečalnik in 2 klopi v njen.

Oprema: lesteneč je glažutarsko delo iz sredine 19. stol.

V prezbitteriju visi velik misijonski korpus iz 18. stol.

V zakristiji je, predvsem omeniti kelih z ranobaročno kupo, katere košek tvorijo rombaste luske in krasijo sekajoče se cvetne girlande. Kelih je iz konca 16. ali začetka 17. stol.

Relikviar je poznobaročen, kelih iz l. 1872 dar župljanov, vse ostalo pa je bp.

Zvonik: Prvotno je imel vhod v l. nadstropju, ker je bila v zvonici do l. 1842 zakristija. Zvonovi so: 2 železna KID-ova iz l. 1922 in 1 bronast, ki j bil vlit l. 1870 pri Ignaciju Hilzerju v Wiener Neustadtu.

Podstrešje: Nekevi kaže enotno gradnjo ter ima kamenite oboke. Zvonik je na podstrešju ometan, kar dokazuje, da je prvotno segal preko prezbitterijeve strehe.

Resume: Od stare cerkve, ki se omenja že v 16. stol., je preostal zvonik. Ladja in prezbitერიj sta enotne gradnje ter sta nastala l. 1727 kot je govoril kronogram na slavaloku.: Magno Deo SaCra haec saXa exornata sVnt pla stipe. Vendar ~~ja~~ bi kazala prostorna koncepcija cerkve na to, da je vsaj v osnovi še stara in da je bila v baroku samo prezidana, predvsem zelo dvignjena in obokana. Zakristija je iz l. 1842.

Okolica: Župnišče je bila zgrajeno v l. 1752 do 1756. L. 1822 je zamenjalo škodljivo streho z opečno, l. 1843 pa je bilo celo obnovljeno. Do l. l. 1828. je bilo pokopališče okoli cerkve, tedaj so ga prenesli na sedanje mesto.

Konservatorske opombe: Cerkev je v redu vzdrževana.

Ostalo: Kapele v fari so bp, v oni nad vasjo pa sta kipa Katerine in neznane svetnice, izdelka Leopolda Götzla iz oltarja ZMB iz l. 1844.

Opombe: Graščina Birkenstein ali Velike Breze so omenja že l. 1647 kot gemauertes Stöck. V začetku stoletja so jo posedovali Mosconi, nato Jako Görter, od l. 1647 do l. 1773 pa graški jezuiti. Pozneje je bila graščina gosposčina prideljena Jurklostru, graščina pa dana 3 kmetom, katerih 2 sta zasedla stanovanjski, tretji pa hlevski del.

J. Curk: Celjska topografija (Laško), rkp. str.29, 29', zapiski 1961.

Župnija Sv. Rupert je bila ustanovljena leta 1755, del te župnije je spadal poprej pod šentjursko župnijo. Sedanja cerkev je postavljena l. 1726., a na tem mestu je stala že poprej cerkev. V bližini župne cerkve stoji grajščina Velika Breza (Birkenstein), katera je pa že zelo razpadla. V
Ljudska pravljica pravi, da so imeli to grajščino gosp. Birkensteini.
Ko pa so ti izumrli, prišel je grad v roke Jurkloštru.

Fr. Malgaj: Cerkevica sv. Elorjana.

ČZN. xx XV. 1919.
str. 163.